

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging opbouw

J. Horsman, Dordrecht

Bijbelse motieven (4)

Een hardnekkig volk

De woorden *bevrijding*, *uitredding*, *verlossing*, roepen een beeld op van mensen die opgelucht en dankbaar zijn voor hun bevrijding en verlossing. De werkelijkheid is vaak anders. In de Bijbel kom je mensen tegen, die bijten in de hand die hen wil voeden.

Zodra het verbondsvolk enige omvang gaat krijgen, twaalf zonen van Jakob, is het ook onmiddellijk mis. Ik vind nog steeds één van de meest verbijsterende taferelen van de Bijbel de poging tot moord op Jozef. De broers gooien hem in een put en gaan vervolgens een hapje eten. Vooral dat laatste détail vind ik weerzinwekkend. Goed, ik heb ook wel eens een broertje gepest, maar dit is toch erger dan beestachtig. En dit is nou het verbondsvolk. Dit zijn de patriarchen, de stamvaders! Nou ja, Ruben is dan nog een beetje goed. Hij wil door list Jozef redden maar hij, de oudste, is geen krachtfiguur. En Juda stelt voor om Jozef te verkopen, om vrij te zijn van bloedschuld, maar eigenlijk is dat nog geraffineerder. Voor Jozef lijkt het uitstel, wat had een slaaf in Egypte voor levenskansen! En de broers verdienen er nog een paar stuivers mee.

Jaren zijn voorbijgegaan als Mozes uit de woestijn komt om het volk uit te leiden uit de al zo lang durende slavernij. Aanvankelijk is hij welkom, maar als het tegenzit luisteren ze niet meer naar hem. Ze zijn meer onder de indruk van de Farao. Dan gaan tien plagen als walsen over Egypte. Als de doodsendel waart door Egypte deinst hij terug daar waar verzoenend bloed de deurpost kleurt.

In doodse stilte trekken ze uit Egypte, diep onder de indruk zou je denken. Maar de eerste tegenslag bij de Rode Zee is genoeg om hen van slag te

brengen. Nou ja, het zal ook wel een beangstigend gezicht geweest zijn, de geëfende cavalerie van de Egyptenaren en dat als je zelf ongewapend bent. Dan komt het wonder van de doortocht. Nog indrukwekkender dan de Farao en zijn legermacht, waren de golven, die hem versloegen.

Drie dagreizen ver is Mara. Het volk morde. En het volk morde in de woestijn Sin, en bij Rafidim, en bij Tabeëra en bij Kibroth Taäva... maakt u zelf het lijstje maar af. Daar moeten we dan bij bedenken dat *dit* het volk was, dat als enige de stem van God had gehoord vanaf de Sinaï. Zij gingen door de woestijn en waadden in wonderen. Toch morden zij. Wonderen zijn kennelijk niet een onfeilbaar middel bij ongelooft.

Richteren, het boek der schande

Het volk is uitgeleid uit Egypte en binnengeleid in het land der belofte. De kinderen van Abraham zijn eigenaren van het land, waar Abraham als vreemdeling vertoefde. Het ongelofelijke is werkelijkheid geworden. En ze leefden nog lang en gelukkig! – Was dat maar waar geweest. Toch is het uiterst bevreemdend dat dat *niet* zo is geweest. Het boek van de richteren vertelt ons er van. Het is een onthullend boek. Dat het verbondsvolk wel eens iets fouts doet – wie zal daar verbaasd over zijn. Maar dat het zó fout gaat. In het eerste deel van het richterenboek zien we een overzicht van de repeterende afval. Na iedere

Inhoud

- 313 Ds J. Horsman,
Bijbelse motieven (4)
- 314 Ds W. Smouter,
Kijk op de tijd (1)
- 315 Ds J. Kranenburg,
Pastorale Notities
- 316 D. W. L. Milo,
Kapitalisme en oorlogskansen
- 317 T. Hoekstra,
Boekbespreking
- 318 Drs P. J. van Kampen,
Het Nieuwe Tijdperk (3)

redding klinkt het ontmoedigende refrain: *De Israëlieten deden wat kwaad was in de ogen des HEREN...* en dan komt de onderdrukking, de inkeer en de redding en de afval.

Zoals het eerste deel een lengte-doorsnede geeft, geeft het tweede deel van het richterenboek een dwars-doorsnede van het leven van die dagen. Geschiedenissen, die je de adem benemen. Menige huisvader durft ze aan tafel niet voor te lezen. Het boek sluit af met de woorden: in die dagen was er geen koning in Israël, ieder deed wat goed was in zijn ogen. Dus toen er een koning kwam was er alle hoop dat het beter zou gaan.

Van Eli tot Zedekia

Het grote geschiedwerk van de boeken Samuël en Koningen geven een overzicht van de koningentijd. Van de situatie die Samuël aantrof tot de vlucht van de laatste Judeërs naar Egypte.

Welke toestand trof Samuël aan? De corrupte priesters sneuvelen tegen de Filistijnen. De ark in de handen van heidenen. Eli sterft van schrik. 'Ikabod' wordt het zoontje van Pinehas

door zijn stervende moeder genoemd: „weg is de glorie”. Een rake naam. Maar Samuël mag het beleven dat hij David zalft. En onder diens koningschap zal het land zijn hoogste bloei beleven. Het duurt geen twee generaties voor het weer grondig mis is. Het volk gesplitst in twee koninkrijken en in het koningenboek zijn meer koningen die „kwaad doen in de ogen des HEREN” dan omgekeerd. Is het een wonder dat Gods woord door de mond van de profeet Hosea luidt: *Uw liefde is als een morgenwolk, en als een dauw die in de vroege vergaat. Daarom heb ik er door de profeten op ingehouwen, heb ik hen gedood door de woorden mijns monds.* (Hos. 6:5) En de toespraak van Stefanus voor de Hoge Raad is indrukwekkend en wordt door hemzelf samengevat: *Hardnekkigen en onbesnedenen van hart en oren, gij verzet u altijd tegen de Heilige Geest; gelijk uw vaders, zo ook gij.* (Hand. 7: 51).

W. Smouter, Rijswijk

Kijk op de tijd

Om te verstaan wat concreet de wil van God voor ons leven is, is het broodnodig om te weten in wat voor tijd we leven. Natuurlijk, je kunt wel zeggen dat Gods wetten onveranderlijk zijn, en dat daarom in elke tijd zijn wil dezelfde is. Maar dat is toch maar de helft van het verhaal. Want Gods wil is in elk geval niet tijdloos, maar juist betrokken op wat er gaande is in de wereld. Zouden we dat vergeten, dan lopen we gevaar om nauwkeurig aan de normen van vroeger vast te houden, maar precies de bedoeling van God in het heden te missen. Omdat in een nieuwe tijd andere dingen belangrijk kunnen zijn.

Gods wil in elke tijd

Een voorbeeld binnen de Bijbel zelf kan dit verduidelijken. We vergelijken met elkaar, hoe er in Jesaja en in Maleachi over de offers gesproken wordt. In Jesaja 1: 10-12 lezen we, dat de HERE klaagt: „Waartoe dient Mij de menigte uwer slachtoffers?”

Oververzadigd ben Ik van de brandoffers van rammen en het vet van mestkalveren. Wie heeft dit van u verlangd mijn voorhoven plat te treden?”

Een hele opsomming, die samen te vatten is als: de Here hoeft al die godsdienstigheid en offers niet. Laat men liever gewoon recht en gerechtigheid doen, punt!

En nu moet u daar eens naast zetten Maleachi 1: 6-8, waar het óók over de offers gaat. Maar dan staat er: „Gij veracht mijn naam, door minderwaardige offerspijze op mijn altaar te brengen.

Wanneer gij een kreupel of ziek dier brengt, is dat niet erg?”

Het lijkt of je hier in een totaal andere wereld komt. Leek het bij Jesaja wel, of

Wie zich aan een ander spiegelt,...

Wie zich aan een ander spiegelt, spiegelt zich zacht. We kunnen het Oude Testament met veel hoofdschuddens en ‘ach, ach’s’ lezen. Maar deze doorblik-geschiedenis is niet geschreven om ons te amuseren. Zelfs niet om ons te shockeren. In zekere zin kan het goed geven als we veel betreurenswaardigs opmerken in onze eigen geschiedenis en als we veel ongehoorzaamheid zien: God laat zijn volk niet zo maar vallen. Ook ons niet. Zijn volk is nooit het modelbeeld geweest dat aan anderen het goede voorbeeld gaf. Toch zijn Gods trouw en liefde gebleven. Geen peluw voor ons om rustig bij in te dutten maar: *Laten wij er dus ernst mee maken om tot Gods rust in te gaan, opdat niemand ten val kome door dit voorbeeld van ongehoorzaamheid te volgen* (Hebr. 4: 11).

overgodsdienstigheid, maar van een totaal gebrek aan *beseft van God*. En dan wijst God door zijn profeet op de laksheid, de slordigheid van de mensen. Dit voorbeeld wil duidelijk maken: om te weten waar we in onze tijd de nadruk op moeten leggen, is het nodig om *kijk op onze tijd* te hebben. Waar is God mee bezig in onze tijd? Waar draait het om, waar moeten we attent op zijn?

En dan komen we op het probleem: het mag dan erg nodig zijn om kijk op de tijd te hebben, tegelijk is dit onder christenen een bron van grote onenigheid.

„We leven in de eindtijd”, zegt de een, en trekt zich daarom angstvallig terug op het eigen kleine christelijk plekje, opdat de stormen van de eindtijd hem niet zullen deren. Er is immers geen hoop meer op verbetering en réveil in deze wereld?

„Nee, het is juist een tijd van opbouw, van grote kansen voor het evangelie”, zo meent een ander. En hij belt aan alle voordeuren aan, in de vaste verwachting, dat er ook in het groot deuren geopend zullen worden.

Alle reden dus, om eens over onze kijk op de tijd na te denken.

Ik ben ervan overtuigd, dat we elkaar niet tot één bepaalde visie mogen dwingen. Wat ik wel probeer, is om de lijnen aan te geven, waar we binnen moeten blijven als we erover nadenken.

Ik teken allereerst twee uitersten, waar we niet in moeten vallen, bij het verstaan van onze tijd. Het ene uiterste is, dat we ons helemaal niet zouden afvragen, wat de aard van onze tijd is. Ik noem dat *argeloosheid*. Het andere uiterste is dat we elkaar, en eigenlijk zelfs God, precies menen te kunnen voorschrijven hoe die aard van de tijd is. Daar zit ook een gevaar in, laat ik dat noemen: *valse zekerheid*.

Argeloosheid

Het is allereerst verkeerd om *niet te vragen* wat de aard is van de tijd, waarin wij leven. Ik bedoel dat men in argeloosheid, om niet te zeggen naïviteit, vrolijk aan de slag slaat om het werk des Heren aan te vatten, maar het is er gewoon *naast*. Men vergeet dan wat Prediker zegt: „Er is een tijd om te bouwen en een tijd om te breken, een tijd om te planten en een tijd om het geplante weer uit te rukken”.

Men kan ook denken aan de Israëlieten voor de poort van Kanaän. Toen de HERE tot hen zei: trek het beloofde land in, toen deden ze dat niet. En toen Hij zei, dat de tijd voorbij was, toen wilden sommigen het juist wel proberen. Welnu, ook als er niet zo’n duidelijk woord van God ligt, blijft het zaak om te vragen waar God mee bezig is in deze tijd. Doet men dat niet, dan gebeuren er ongelukken.

Ik noem ook een voorbeeld uit onze tijd. Ik was een aantal jaren geleden aanwezig bij de oprichting van de Neder-

landse Patiënten Vereniging. Die vereniging is ontstaan uit bezorgdheid over de verworping van de medische ethiek. Men signaleerde, dat abortus en euthanasie tekenen zijn van een afbrokkelend besef van de waarde van het menselijk leven, en daartegen wilde men in het geweer komen. Een prima initiatief, waar ik ook graag achter sta. Maar de werkwijze die men in die begintijd voorstond, was een schoolvoorbeeld van de argeloosheid waar ik nu op doel. Men wilde een grote beweging beginnen van honderdduizenden leden, christenen en niet-christenen, die een beroep zou doen op het *gezond verstand* van de mensen. Terug naar de tijd van Hippocrates, toen de artsen die een eed hadden gezworen om onder alle omstandigheden het leven altijd te beschermen, de anderen er in feite uit concurreerden. Als de mensen van nu maar wisten waar ze mee bezig zijn, dan zouden ze de verstandigste weg wel kiezen, en afblijven van de rand van het leven, zo meende men.

U raad het al: dit heeft niet gewerkt. Er is een heel waardevolle vereniging ontstaan, maar niet met die honderdduizenden die hun gezond verstand gingen gebruiken. Want wij leven in een tijd (en nu komt het) dat bóven het gezond verstand het *dogma van de autonomie van de mens staat*. Zoals dat in II Thessalonicenzen 2:4 voorzegt wordt: dat de mens zichzelf op de troon van God zet, om aan zich te laten zien, dat hij een god is. Zodat men best eens kan schrikken van de dreigende gevolgen van medische manipulatie, maar als het erop aankomt zegt men: „Ja, maar tòch moet ieder voor zichzelf beslissen. *Wie anders zou het moeten doen?*”

Kortom: het getuigt van argeloosheid, om te denken dat het gezond verstand uit de tijd van Hippocrates in *deze tijd* weer terugkeert.

Er zouden meer voorbeelden te noemen zijn, ook van stromingen die in de omgekeerde richting argeloos zijn: als men probeert, nú al het Koninkrijk Gods op aarde te realiseren. Daarbij vergetend, dat dit nog de tijd is, waarin de overste van deze wereld zijn macht uitoefent. In het eerste geval is het later op Gods klok dan men dacht, in het tweede geval vroeger. Aan deze argeloosheid kleeft een dubbel bezwaar. In de eerste plaats, heel nuchter: het werkt niet. Je kunt gefrustreerd raken, als je allerlei goede dingen meent te moeten doen (God wil het!), maar het wordt niet wat je er van verwacht had.

Maar een ander bezwaar weegt nog zwaarder: je hebt op deze manier geen oog voor hetgeen waar God wél mee bezig is in deze tijd. Is God niet bezig de wereld heen te leiden naar een grotere duidelijkheid, waarin steeds scherper te zien wordt het verschil tussen wie Hem dient en wie niet? In elk geval is God al ergens mee bezig, als we in II Petrus lezen, dat dit de tijd is van Gods lankmoe-

digheid, waarin ieder nog tijd heeft, zich te bekeren.

Valse zekerheid

Het andere gevaar, waarvoor we ons moeten hoeden als we onze tijd proberen te verstaan, is dat we precies aan willen geven, hoe laat het op Gods klok is *en dan ook gaan uitstippelen wat er daarna moet gebeuren*. Ik bedoel nog niet eens, dat we zouden gaan fantaseren of eigenmachtig iets uit onze duim zuigen, want dat dat niet mag is wel duidelijk. Maar nee, je kunt dit ook tegenkomen als resultaat van heel diepgaande schriftstudie. Het kan ons verschrikkelijk boeien, als iemand vanuit de Bijbel een aantal profetieën op een rij zet en dan precies laat zien: dát gaat nu vandaag in vervulling. En, zo komt er meestal achter aan: zus en zo gaat God

hierná doen. In dit verband noemen we meestal de naam van Hall Lindsey, maar hij is de enige niet. Het resultaat is in elk geval, dat je een schema van de eindtijd krijgt, en het lijkt precies te sporen met de opwekking van Christus om de tekenen der tijden te onderkennen. Toch wil ik aan de hand van een aantal voorbeelden laten zien, dat je hier heel verkeerd mee uit kunt komen, al is de *intentie* nog zo goed en schriftuurlijk.

In de *eerste* plaats noem ik een visie op de eindtijd, die eigenlijk hier op neer komt: Christus moet nu wel terugkomen. Men kan zó nauwkeurig alle kenmerken van de eindtijd in onze samenleving herkennen, dat er voor ons (en eigenlijk ook voor God!) nog maar één conclusie overblijft: nú moet het

J. Kranenburg, Rolde

Pastorale Notities

Aardig zijn voor opa

In ons blad van 9 oktober stond zo'n mooi citaat uit „Wie zei dat...” van K. van Baardewijk. Ik bedoel dat stukje over de jongen die 'opa' zei tegen een vreemde meneer en daarop zo'n waardig antwoord kreeg.

Het kwam mij zo goed van pas want ik liep er over te denken, iets te schrijven over de bejegening van oude mensen. Ik wil vertellen hoe ik daar zo toe kwam.

In onze vakantie op Rhodos zaten wij op een terrasje wat te eten. Aan een tafeltje vlak bij ons ging een groepje van vier mensen zitten. Drie veertigers, schatte ik zo en een oude man, die vast wel tegen de tachtig liep.

Hoewel de zon al lang onder was droeg hij een felgekleurde zonnepet met een enorme klep met een opdruk, daarbij een sweater, die zeer deed aan je ogen, eveneens met opdruk, waarvan ik de tekst kwijt ben en tenslotte een paar afgetrapte gym schoenen. Aan zijn humeur deed dit alles geen afbreuk. Hij was niet meer zo goed ter been en werd door de anderen op een wat opzichtige wijze geholpen. Een beetje ontlusterend, vond ik.

Wie oud wordt kan een fase doormaken waarin alle gevoel voor decorum hem verlaat. Dr Rijsdorp schreef in zijn boek „Laatste

gedachten”: „Het is menselijk dat men graag een goede indruk maakt en zich voor die indruk interesseert. Die behoefte is bij mij sterk verminderd.”

De schrijver merkte dat bij zichzelf nog op, maar ook dat besef kan men verliezen. Wat een zegen als er dan om ons heen een paar mensen zijn, die over onze waardigheid waken en ons tegen ontlustering beschermen.

Wat troostend is de eerbied die de ouder wordende mens vanuit de bijbel ontvangt. Ik denk aan dat mooie hoofdstuk 12 van het boek Prediker. Dat gaat voor een groot deel over oud worden en sterven. Het is bijna helemaal een allegorie met dichterlijke beelden. Wanneer je de beelden bijeen voegt zie je een paleis, helemaal compleet met de mensen die er bij horen: sterke mannen (de armen) wachters (de benen), jonkvrouwen die uit de vensters kijken (de ogen), maalsters (de tanden). Het paleis is in verval, maar de eerbiedwaardigheid is gebleven. Het is eerder voorwerp van bewondering dan van bespottung en gegrinnik. Het past allemaal zo mooi bij dat woord uit Spreuken 17:6 „De eer der kinderen zijn hun ouders”. Aan het tafeltje vlak bij was die avond niets daarvan te merken. Geen enkele keer zag ik er één een beetje trots naar de oude heer kijken. Dat kon ook moeilijk met die pet en die sweater en die gym schoenen. Ze hadden alleen maar lol om hem, vooral als opa met een kenmerkend gebaar met duim en wijsvinger getuigde van zijn soort dorst. Gelukkig voor hem had hij zelf niet meer door dat hij voornamelijk de risee van het gezelschap was. Ik moest ook nog denken aan Spr. 20: „Der ouden glorie is hun grijsheid”. Zag je bij hem ook niets van. Dat kwam door die rot pet.

gaan gebeuren. Of uiterlijk eind dit jaar, want anders kloppen de profetieën niet. U voelt wel, dat deze redenering geen pas geeft tegenover de HERE, die over tijden en gelegenheden de beschikking aan zich gehouden heeft. We vergeten dan volkomen, hoe beperkt ons kennen is. Want stel nu, dat in Europa alle kenmerken van de eindtijd aanwezig zijn. Maar hoe moet dat dan in Afrika, en in Korea? Daar is veelszins nog de tijd van de groei van de gemeente, in plaats van de tijd van afval. En Christus komt toch niet terug naar Europa, maar naar de wereld?

In de tweede plaats noem ik een visie op de eindtijd, die met de vorige veel gemeen heeft, maar tot de omgekeerde conclusie leidt. Ik bedoel een Israël-visie, die ervan uitgaat dat er nog grote dingen moeten gebeuren in het land Israël, voordat Christus terugkomt. Ook hier de intentie om allerlei profetieën heel concreet te geloven en terug te herkennen in het heden. Maar nu met de omgekeerde conclusie: Christus kan nog niet terugkomen. Niet dat ik die conclusie heb horen trekken, maar ze volgt er wel uit. Ga maar na: wanneer men de Schriften zo verstaat, dat er voor de wederkomst eerst nog een massale bekering van joden moet komen, dan moet Christus toch nog even wachten? Hetzelfde geldt, wanneer men meent, dat de tempel in Jeruzalem eerst nog hersteld moet worden. Ik weet wel, dat men hoopvolle aanwijzingen ziet, dat dit spoedig zal gebeuren, maar mor-

gen toch nog niet. Het zal duidelijk zijn, dat dit een gevaarlijke gedachte is, omdat Christus zelf zegt: „Waakt, want gij weet de dag noch het uur”.

In de derde plaats noem ik de visie op de verbondsverlating, die inhoudt: Europa heeft de tijd van kerstening gehad, en daarom is het voor dit werelddeel voorbij. Ons volk beleeft niet de tijd van toevoeging tot het verbond, maar die van verharding en verlating. En verbondsbrekers dien je niet te behandelen als mensen die het evangelie nog niet hoorden, dus: hier is geen plaats meer voor evangelisatie.

Voor deze mening zijn goede gronden te vinden in de Schrift, althans voor dit onderdeel ervan: dat ons land, een gedoopte natie, de toorn van God over de afvalligheid verdiend en zelf voor blokades gezorgd heeft. Maar ook hier geldt: wij kunnen niet in Gods papieren kijken of inderdaad de laatste tijd van bloei achter de rug is. In de Schrift zien we zo vaak, dat God boven zijn eigen voorzeggingen uit toch nog lankmoedig is.

Trouwens: had de kerk van Christus aan het eind van de middeleeuwen, met zijn eigenwillige godsdienstigheid, ook nog maar iets van God te verwachten? En toch heeft Hij in zijn grote barmhertigheid nog een tijd van reformatie en groei gegeven. Ik zeg niet, dat het dus zo'n vaart wel niet lopen zal. Maar wel moeten we in geloof volledig openstaan voor wat God wellicht nog geven zal.

opinie-pagina van NRC-Hbl *). Hij schreef over „Dat vreedzame kapitalisme” en haalde belegen schrijvers aan, die ten voordele van het kapitalisme zich hadden uitgesproken. Nu is de schrijver Heldring, een vooroorlogse figuur in een naoorlogs dagblad, toch al een verstandige oase in een zeer grote en vreselijke woestijn. Hij kent nog oude regels, weet wat kan en niet kan, heeft een nauwgezet geweten en een kostelijk taalbesef. Bovendien heeft de naam Heldring nog altijd de klank van het Reveil, van de Heldring-gestichten en van een degelijke ouderwetse bankinstelling.

Deze J.L. Heldring haalt een pacifist uit 1914 aan, die toen al schreef: „dat oorlogen alleen konden voorkomen, zo lang het kapitalisme onvoldoende gewassen is, want in beginsel heeft het kapitalisme een vreedzame tendens”. Nader verwees hij naar een economist-socioloog, die in 1952 publiceerde: „de industriële en commerciële bourgeoisie is fundamenteel pacifistisch en ertoe geneigd aan te dringen op de toepassing van zedelijke voorschriften van het particuliere leven op de internationale betrekkingen. Ja, hoe kapitalistischer de structuur en houding van een natie zijn, des te pacifistischer - en des te meer ertoe geneigd, de kosten van oorlog te wegen”.

Is deze vreedzame taal nogal belegen en uit het kapitalistische westen zelf afkomstig - nu vond Heldring ook een en andermaal een recente Russische schrijver, die - voorzichtig en met in acht neming van de daar geldende persregels - stelt: dat de op de markt (dus op winst) geöriënteerde economie van het westen pas aan het begin van haar ontwikkeling is en een toekomst voor zich heeft „die we ernstig moeten nemen, of ons dat nu bevalt of niet”.

-o-

Ziehier een punt, waarover westerse en oosterse economen het met elkaar eens gaan worden: dat een land, gebaseerd op het kapitalisme, liever vrede dan oorlog zoekt. De Russische reserve „of ons dat nu bevalt of niet” moet ook meegeteld worden: die gaat namelijk bewust en wetenschappelijk tegen de officiële zienswijze in, dat kapitalisten altijd op oorlog uit zouden zijn.

Wat is dan dat kapitalisme eigenlijk, wanneer daar zo'n vredelievendheid mee gepaard gaat?

In tegenstelling tot het socialistische, dat is het coöperatieve stelsel dat op arbeid is gebaseerd, gaat de westerse economie uit van het geld, het kapitaal.

-o-

Deze zomer werden we getroffen door een artikel van J. L. Heldring in de

*) 31-7-1987. Hij is intussen al aangevochten, wat geen kwaad teken is.

D. W. L. Milo, Nunspeet

Kapitalisme en oorlogskansen

Er bestaat een taaie fabel, dat oorlogen alleen begonnen worden uit behoefte aan macht, nader: behoefte aan geld. Het geld regeert immers de wereld? Daarvoor sneuvelen soldaten, vallen gezinnen uiteen, moeten naties lijden.

Al is het feit niet te loochenen, dat bijvoorbeeld de ontdekkingsreizen en kolonisatiedrift in de 16e en 17e eeuw veel te maken hadden met de zucht naar gewin - dat is verleden tijd. De laatste wereldoorlog leerde ons de kolonies af te schaffen; al heeft juist een der drie verdragsluitende partijen zich sedertdien een aantal vazalstaten aangemeten. In het algemeen kunnen we stellen, dat alle westerse landen het economisch belang van een rustige wereldsfeer waarderen en wensen. Opzettelijk een oorlog aangaan... daar gaat

316 geen enkele natie mee vooruit.

Ook moeten we zeggen, dat het juist de socialistische landen zijn geweest, die de kapitalistische landen een vuige oorlogslust in de schoenen schuiven. Het is, sterker gezegd, een deel van het Russische beleid, om de westerse landen, die op kapitalistische basis werken, oorlogshetze te verwijten. De kwesties van kernwapens, wel of niet, hoe veel en hoe groot, hoe weinig of hoe verouderd, is reeds jaren de inzet van de oost-west-discussie. De vragen rijzen alzo: zijn de socialistische landen soms zelf op oorlog uit?; of hebben ze gelijk en willen de kapitalistische regeringen het aardrijk onderwerpen?; dan wel zijn misschien beide kampen van plan elkaar naar de keel te vliegen?.

-o-

Het kapitaal, dat is de optelsom van een groot aantal spaarpotten, stelt een ondernemer in staat lonen te betalen, nuttige of fraaie of zeldzame goederen te produceren of diensten te verlenen en van de opbrengst van zijn onderneming rente en winst over te houden. De winst mag gezien worden als het ondernemersloon of als u wilt: zijn rapportcijfer.

Het economisch beginsel is een bewust streven naar het grootste nut van het geringste offer. De concurrentie dwingt de ondernemer naar het beste product voor de laagst mogelijke prijs. De wens om te blijven bestaan (en zijn arbeidsplaatsen bezet te houden) drijft de ondernemer er toe, tijdig uit te zien of zijn product toekomst heeft, dan wel of er elders gaten in de markt vallen. En wie niet zelf aan het productieproces kan deelnemen gebruikt zijn spaarpot om een aandeel te kopen; zo neemt ook hij enigszins deel aan het economisch proces. Elk jaar wacht hem dividend als loon voor zijn risico en vergoeding van gederfde spaarrente. Zo vormen wij samen een kapitalistische natie.

Zie daar tegenover de socialistische staten, die alleen arbeiders kennen. Het land is „van allen”, dus allen zijn verplicht te werken en ontvangen daarvoor een (minimum) levensonderhoud. De huizen zijn „van allen”, dus niemand kan wensen hebben, maar deelt het huis met andere families. Eigendom is diefstal, dus sparen heeft geen zin. Invaliden, gebrekkigen, ouderen hebben geen recht dan dat van ordelijk sterven. Hoewel men idealistisch spreekt van de mens als het enige waardevolle wezen in de schepping, wordt de mens door het systeem verlaagd tot een nummer. Geen wonder dat niemand spreekt over tuinen bij de huizen, van parken of recreatiebossen, van amateursport; bezoekers zeggen dat alles vervelend en grauw is; de mensen, de materialen, het land, de natuur.

—o—

Nu kunt u terecht bezwaren hebben tegen een kapitalisme, dat evenzeer mensen uitbuit en tot nummers verlaagt. Die tijd hebben we evenwel gehad. Ook hier heeft de wal het schip gekeerd: het arbeidsklimaat moet gezond zijn, wil er iets goeds geproduceerd worden. Als de mens niet tijdig ontspanning krijgt, als er niet enige luxe beschikbaar blijft, als er geen arbeidsvreugde is bij de vele inspanningen, kan de arbeider weinig waard zijn. Hij zou in de ziekte komen.

Daarom streeft elke werknemer vandaag, al of niet door wetten gedreven, naar een prettige werksfeer en tevreden werkers. De ondernemersraden hebben een hele zeggenschap en behartigen de belangen van de arbeiders. Zodat deze arbeidsvreugde kennen.

Dat houdt tevens in, dat arbeiders en leiders hun geweten geen geweld zien aangedaan. Ze willen hun product of diensten met plezier de wereld zien ingaan. Ze willen hun leven goed besteden, om daar straks met genoeg op terug te zien.

Daarmee komt het element *geweten* in het geding. Onlangs werd een hoogleraar in Twente benoemd, die les geeft in „organisatiewaarden en bedrijfsethiek”. Niet alleen leren jonge ondernemers de elementen van een bedrijf te doorgronden – maar ook om hun geweten in te schakelen, wanneer hun enige kapitaalmacht in handen wordt gelegd. Het gaat deze hoogleraar niet om de wettelijke voorschriften – maar om het ongeschreven recht, het fatsoensrecht. Het bedrijfsleven, zo zegt hij, kan niet aan de ethiek voorbijgaan.

Gezonde taal, die in de kapitalistische maatschappij geheel op zijn plaats is. Een liberaal kan het aanvaarden, een christen niet minder. Vroeger zeiden sommige predikanten, dat een christen eigenlijk geen zakenman kan zijn. Maar het is andersom! Juist een christenmens kan een goed zakenman zijn: door ijver; door alle gaven van hoofd, hart en geweten te gebruiken; door zijn tijd te verstaan en die uit te kopen; door moedig de problemen te lijf gaan; door oprecht in handel en wandel te leven; door de gunst van alle mensen te verdienen en een verbeurde zegen van God te ervaren.

—o—

Terug naar af. Kan een kapitalistische maatschappij ook maar enig belang hebben bij oorlog? Antwoord: juist niet. Het roven van andermans bezit brengt immers geen blijvend voordeel; het ondergaan van eigen soldaten, families,

steden is met geen goud te vergoeden. Elke vijandschap brengt verlies van afzetgebied mee. Maar een collectieve wereldhandel kan, met behoud van gezonde concurrentie, alleen heilzaam werken voor alle betrokkenen.

Karl Marx moet de doctrine hebben gebracht: dat de hele wereld gewonnen moet worden voor het socialisme. Goedschiks of kwaadschiks. Het is voor ons de vraag of dit stelsel kan blijven bestaan in de veranderende wereld. De Russen weten zelf langzamerhand wat hier in het westen te koop is: aan kleding, kunst, voeding, woongenot, vrijheid. Ze beseffen ook, zie Tsjernobil, dat de technocratie de mensheid niet gelukkig maakt. Een van hun jonge economen schrijft vandaag dan ook: dat men de westerse kapitalistische economie serieus moet nemen, of ons dat nu bevalt of niet.

Knappe koppen gaan twifelen aan Marx' doctrine: dat de wereld door de oorlog voor het socialisme gewonnen moet worden. En als dit de vrucht van ons kapitalistische stelsel mag zijn, kunnen we heel wat schaduwkanten ervan op de koop toe nemen. Dunkt ons.

Door overvloed aan kopij moesten we het artikel „Geloven we het wel?” van H. Algra over laten staan tot de volgende week.

De redactie

Boekbespreking

Religieuze symbolen in psychotherapie

Niet alleen gereformeerden spreken over het verband tussen geloof en psychische problemen. De rooms-katholieken hebben een Studiecentrum voor Geestelijke Volksgezondheid en die heeft nu een publikatie verzorgd waarin twee lezingen zijn opgenomen die zijn gehouden op een studiebijeenkomst rondom het onderwerp psychotherapie en godsdienst.

Sprekers waren dr J. M. van der Lans, docent aan de Katholieke Universiteit in Nijmegen en drs H. J. Bodisco Massink, Nederlands Hervormd predikant en psycho-analyticus, docent aan de Rijksuniversiteit in Utrecht.

Centraal staat de vraag in hoeverre „religieuze mythen en beelden” gebruikt kunnen worden om patiënten te helpen bij hun psychische problemen. De schrijvers zijn daar erg poitief over en vertellen van gunstige resultaten. Maar achter in het boekje staan enkele reacties van toehoorders en daarin herken ik aardig goed mijn eigen bedenkingen. In de kern gaat het hierom: Spreken wij van bijbelse „mythen” en van „verhalen” waarbij het vooral gaat om de symboliek die zij vervullen? Of hebben wij te maken met het Woord van God dat zich wezenlijk onderscheidt van b.v. de mythen van Indianen en andere volkeren? Het antwoord dat uit dit boekje opklinkt, kan ons alleen maar teleurstellen.

Religieuze symbolen in psychotherapie, uitg. Ambo Baarn, f12,50.

Het Nieuwe Tijdperk

3. Het Vrouwelijke en Moeder Aarde

Dit is een mechanistische wereld, vol van patriarchale cultuur en patriarchale gedragspatronen. In deze maatschappij leggen we tenslotte de nadruk op de rechten van het individu boven zijn integratie, analyse boven synthese, rationele kennis boven intuïtieve wijsheid, wedijver boven samenwerking en expansie boven conservering. Geen van deze waarden of geen van deze houdingen is op zichzelf goed of slecht, maar de onevenwichtigheid ervan is ongezond en gevaarlijk. Bij een patriarchaal systeem worden agressie en leiderschap gelijkgesteld aan mannelijkheid en wordt oorlogvoering beschouwd als uiteindelijke initiatie."

Petra Kelly in 'Kaos', d.d. 10 mei 1987. (p.35)

Fragmentatie

Afwijzing van 'mannelijk', 'patriarchaal', denken hoort tot de ingrediënten van het New Age-denken. De benadering van de problemen 'met de linkerhersen helft' heeft immers geleid tot het opsplitsen van ieder geheel in 'hanteerbare onderdelen'. Deze 'analytische benadering' heeft onder andere de natuurwetenschappen tot grote bloei gebracht. Maar is die ontwikkeling wel goed geweest? Heeft ze niet geleid tot fragmentatie? Heeft evenzo het accent op onderwijs-in-'feiten'-en-'wetenswaardigheden' niet geleid tot vershringing van ons mens-zijn? Hadden we niet de grote patronen moeten leren zien; het geheel meer aandacht moeten geven dan de samenstellende onderdelen? Onze rechterhersen helft moeten gebruiken? Petra Kelly, eens (of nog?) leidster van de Duitse 'Groenen', koppelt, zoals bovenstaand citaat toont, het 'patriarchale' aan het 'mechanistische'. In haar visie is een groot deel van de problematiek van de (westerse?) wereld simpelweg herleidbaar tot 'het mannelijke' in onze cultuur en samenleving.

Frankenstein

In 1816 verscheen een boek van een geleerde Engelse vrouw, Mary Woolstoncraft Shelley, die voor haar tijd als zeer 'progressief' mag gelden. Alhoewel *Het Monster van Frankenstein* aanleiding gaf tot een hele stoot griezel-films van méér dan twijfelachtige kwaliteit, was het een serieus bedoeld boek. Een geleerde, Dr Frankenstein, schept een wezen van bovenmenselijke kwaliteiten; het overtreft de mens in loopvermogen, klimvermogen, zwemprestaties, etc. Alleen, hij is zó afstotelijk gemaakt dat het wezen, dat een tere inborst lijkt te hebben, volkomen wegzinkt in een diepe poel van eenzaamheid. Afgewezen als hij is, wil hij zich wreken op zijn 'schepper', Frankenstein, wiens bruid hij rooft en ver-

drinkt. Een groot deel van het boek gaat over wraak en achtervolging. Een interessante passage in het boek doet zich voor als de geleerde 'het monster' net heeft gemaakt. Dan valt Frankenstein in slaap en droomt dat hij zijn geliefde in de armen neemt; ze verandert in zijn armen, neemt de trekken van zijn moeder aan en sterft meteen erop, waarbij allerlei onsmakelijke scènes van ontbinding worden waargenomen.

De eens zo bekende schrijver van het boek *De Opkomst van een Tegenkultuur*, Theodore Roszak, een fervent 'New Ager', interpreteert die passage in het boek (in een interview in een IKON-programma van zo'n anderhalf jaar geleden). Hij meent dat de droom wil zeggen dat Frankenstein, door dit 'monster' te creëren, „het vrouwelijke in zichzelf doodde.” Waar de Spaanse schilder en etser Goya een prent maakt van een man die nadenkt en uit wiens brein gevleugelde monsters komen – 'de Rede brengt monsters voort' – zou een Engelse tijdgenote hebben willen uitdrukken: „de rede doodt het vrouwelijke in de mens”. Beide – Romantische – zienswijzen drukken uit het afwijzen van het technologische en mechanistische dat men in de Verlichtingsdenken onderscheide en betuigen steun aan het intuïtieve vermogen van de mens. De rede, het mannelijke, *scheidt* van een, analyseert. De intuïtie, het vrouwelijke, *brengt* bijeen, integreert. Dood je het vrouwelijke, dan houd je het mechanische over.

De aarde om ons heen

'Er is niets nieuws onder de zon', zegt misschien iemand die de beweging van de Romantiek (eind 18e, begin 19e eeuw) heeft bestudeerd. Zoeken naar integratie, ook in de natuur; we hebben dat allemaal al lang gehad!

En inderdaad, in bepaalde zin lijkt me de New Age-cultuur een wederopstanding van de Romantiek. In ons eerste artikel spreekt Fritjof Capra al van 'een

ecologisch besef', dat met 'de Aarde' rekent. En wat willen alle milieugroepen, vanaf de Groenen tot Greenpeace, anders dan 'de aarde te redden'?

Toch lijken me verschillen aan te wijzen met de Romantiek. Al zochten Romantici ook naar het echt 'menselijke', al stortten ze zich in de Natuur, al was er ook een sterk 'vrouwelijk element' in hun cultuur, toch was er in hun geval niet zo'n nadrukkelijke breuk met het christelijk geloof als nu het geval lijkt. Interessant is dat veel New Age-aanhangers de Aarde als een levend organisme, om niet te zeggen, als een *Persoon* ten tonele voeren. Ze is 'Moeder Aarde' en, zo suggereren sommigen, alleen natuurliefhebbers, die wij 'primitief' noemen, leven nog in een natuurlijke relatie tot de Aarde. Van hen – en meer nog van hun medicijnmannen en -vrouwen, hun 'sjamanen' – kunnen we leren, hoe we om moeten gaan met 'het milieu'. Wie daar iets van heeft gelezen, brengt zo'n uitspraak gemakkelijk in verband met de vier boeken – de vier bestsellers – van de Amerikaanse anbestsellers – van de Amerikaanse antropoloog Carlos Castaneda. In zijn *Juan* heeft de schrijver (naar eigen zeggen, want de historiciteit van zijn boeken is fel betwist) talloze nieuwe dingen, nieuwe uitgangspunten, een „nieuw paradigma” geleerd. En heeft hij deel gekregen aan vele geheimen; hij is 'een ingewijde' in allerhande occulte leer.

Hij zoekt – en vindt – zijn ecologische visie bewust buiten het Christendom.

Datzelfde gefixeerd-zijn op de aarde om ons heen meen ik ook op te merken in de gemeenschap in het Schotse Findhorn. Daar leven al zo'n kleine 25 jaar Peter en Eileen Caddy, die er de 'Unie van de Drie Koninkrijken' hebben gesticht. Die drie koninkrijken zijn a. de mensen, b. de elfen en ten derde, de 'Deva's', een soort 'geesten van de diverse gewassen'. Eileen Caddy heeft een 'mediumieke begaafdheid' en kan, door in een soort staat van trance te gaan, het contact met 'deze wereldgeesten'. Frappante staaltjes van plantegroei (volgens mensen die er geweest zijn) gaan samen met frappante voorbeelden van occult en gnostiek denken. Toen ik zo'n kleine twintig jaar geleden voor het eerst een werk over 'Findhorn' las, was het gemakkelijk het meest 'occulte' en 'ketterse' boek dat ik destijds ooit gelezen had... Puur heidendom!

Een nieuw levensgevoel

„Het wereldebewustzijn vervrouwelijkt”, constateert ook Heleen Crul, in een boek dat door haar geredigeerd is, *Uit Naam van de Godin*. (Gottmer, Haarlem, 1985). Ook bij haar dat idee van een crisis in de 'patriarchale' belevings- en denkwereld. Ik citeer:

„Het centrale thema van onze tijd is onderdrukking en het besef dat deze on-

derdrukking het sterkst zichtbaar is bij vrouwen en andere minderheidsgroepen heeft, met name door toedoen van het feminisme, tenslotte geleid tot een opwaardering van zogenaamde 'vrouwelijke' waarden en het vrouwelijk element van onze psyche en de kosmos, dat 2000 jaar lang ten prooi is gevallen aan verdachtmaking, ontkenning en kleinering. De Godin in ons is nu in opstand gekomen tegen de onderdrukking en manifesteert zich in deze periode van crisis en overgang met haar genade van groei, transformatie en vernieuwing.

De crisis van de westerse samenleving is in feite de crisis van de westerse mens, die zich gemanipuleerd voelt, die haar/zijn bestaan niet meer kan benoemen, afgesneden leeft van haar/zijn gevoelens, vervreemd is van zich zelf en zijn omgeving, geen bevredigend antwoord krijgt op zingevingsvragen en het vage vermoeden over het 'meer' in het leven slechts materieel mag vertalen. Tegenover de eenzijdigheid van het Vadergodsbeeld staat de veelzijdigheid van het Moedergodsbeeld dat alomvattend is. Het vertegenwoordigt een bewustzijn waarin de tegenstellingen door hun onderlinge relatie en wisselwerking zinvol zijn.

De Godin staat in haar vele verschijningsvormen, hoedanigheden en rijke mythologie voor psychologische processen in ons zelf. Zij moedigt ons aan om de twee manieren van leven en beleven, van kennen en ervaren, die wij 'vrouwelijk' en 'mannelijk' zijn gaan noemen en als vijandig en tegenstrijdig zijn gaan zien, in ons zelf te herkennen, te ontwikkelen en in evenwicht met elkaar te brengen. Het zo noodzakelijke evenwichtsdenken in de wereld begint met het evenwicht in ons zelf. Het vraagt een bewust, harmonieus gebruik van alle kenmogelijkheden van onze psyche: het voelen, het denken, de zintuiglijke waarneming en de intuïtie. Hoewel de Godin begrijpelijkerwijs in eerste instantie voor vrouwen een beeld en bron is van bemoediging, kracht en inspiratie, roept zij in wezen mensen op zich te bevrijden van hun persoonlijke en maatschappelijke onderdrukking. Op het individuele vlak spoort ze zowel vrouwen als mannen aan tot innerlijke groei, tot verkenning van die onbekende kant van onszelf, 'de keerzij van ons rationele gelijk', die wij zelf ook vaak onderdrukken of ons niet bewust zijn. De Godin daagt ons uit de onderscheidende, rationele, constructieve kwaliteiten van de Vadergod en het mannelijke bewustzijn in één bedding samen te brengen met de verbindende, gevoelsmatige en creatieve kwaliteiten, die Zij vertegenwoordigt. Dan krijgt de actualiteit van het leven gezelschap van de continuïteit van ons bestaan en is dit leven niet langer meer een statisch gegeven, maar onze eigen bewegelijke creatie. Het archetype van de Godin is niet alleen in individuele mensen werkzaam, maar ook in de mensheid als zodanig.

Het wereldbewustzijn vervrouwelijkt en de Godin is de drijvende impuls achter het nieuwe levensgevoel dat in de jaren zestig het verzet tegen de autoritaire structuren opriep en in de jaren zeventig tot feministische en spirituele bewustwording leidde. Dit alles werkt nu concreet door in de maatschappij. Zo wordt de Godin zichtbaar in de milieubeweging, de vredesbeweging, in het streven naar kleinschaligheid, de aandacht voor de Derde Wereld, de toenemende burgerlijke ongehoorzaamheid, de Argentijnse Dwaze Moeders, de humanistische psychologie en de transpersonale beweging, de holistische geneeskunde, de belangstelling voor alternatieve geneeswijzen en in de aandacht voor een meer natuurlijke manier van geboren worden, leven en sterven."

Redactie ontving

„Niets kan haar glans verdoven”, 350 jaar bijbel in statenvertaling; eindred. ds J. van der Haar en J. de Koning; uitg. Gereformeerde Bijbelstichting, Dordrecht (Mauritsweg 60). 173 blz..

In perspectief, knipselkrant op het gebied van de medische ethiek, uitgegeven door het Prof. dr G. A. Lindeboom Instituut. Abonn.: f30, per jaar (10 nummers); Galvanistraat 7, 6717 AE Ede, tel. 08380-30230.

Elisabethbode – Kerstnummer; Postbus 100, 7240 AC Lochem, tel. 05730-4551.

Aalt van de Glind, Om een jonge kerk. 82 blz., f14,50; uitg. J. H. Kok, Kampen.

Henk Woldring, Als alles politiek is... Politieke mondigheid en de „grootmondigheid” van de kerk. 93 blz., f14,90; uitg. J. H. Kok, Kampen.

Margarete Susman, Het boek Job en de lijdensweg van het Joodse volk. 127 blz., f22,50; uitg. J. H. Kok, Kampen.

Kerknieuws

Ned. Geref. Kerk van Zwartsluis

Het scribeaat berust bij: B. Eikelboom, de Lisdodde 14, 8064 HD Zwartsluis
Het postadres van de diaconie luidt: M. v. d. Groep, Burg. Malcorpslaan 79, 8061 AJ Hasselt (Ov.)

Leerdam

In de morgendienst van zondag 25 oktober a.s. zal ds P. Veldhuizen worden bevestigd tot predikant van de Ned. Geref. Kerk te Leerdam. De bevestiging zal geschieden door ds P. Veldstra, emeritus predikant van Leerdam. In de avonddienst op die dag, aanvangende 18.30 uur, zal de intrede plaatsvinden. Het adres van ds Veldhuizen is Kerkstraat 51, Leerdam, tel. 03451-18270.

Kolofon

Redactie:

Drs H. Algra
T. Hoekstra
Drs H. de Jong
Drs P. J. van Kampen
Mr. dr. J. Meulink
D. W. L. Milo
Ds K. Muller
Ds E. R. Postma
M. J. F. van der Wal

Adres van de redactie:

Ds K. Muller, Oude Veenscheiding 15, 8446 LC Heerenveen. Tel. 05130-20476.

Kerknieuws/Uit breder kring:

M. J. F. van der Wal, Brugakker 60-17, 3704 RA Zeist. Tel. 03404-61525.

Abonnementen en ledenadm.:

Postbus 84, 3956 ZS Leersum. Tel. 03434-54288. Gironummer 404945 t.n.v. Geref. Persvereniging Opbouw.

Lidmaatschap Persvereniging:

Aanmelding door overschrijving van min. f25,- contributie.

Abonnementen:

Het aanvragen of opzeggen van abonnementen uitsluitend bij de administratie. Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot 15 november.

Abonnementenprijs:

(bij vooruitbetaling):
f52,- per jaar of f28,- per half jaar. Voor studenten f42,- per jaar. Buitenland f74,- per jaar of f99,- per luchtpost.

Advertentieprijs:

45 ct. per mm. Advertenties inzenden tot dinsdagmorgen 10.00 uur.

Advertenties en druk:

Drukkerij „Steenbergen”, Nooitgedacht 3, 3701 AL Zeist. Tel. 03404-22452. Postbus 244, 3700 AE Zeist.

Regionale Gespreksdag

Op D.V. 7 november 1987 organiseren de Enschedese Chr. Geref. en Ned. Geref. Kerken een regionale gespreksdag voor alle Ned. Geref. en Chr. Geref. Kerken in Overijssel en Gelderland.

Het gesprek op deze dag zal worden ingeleid door de beide Kampense predikanten Starreveld en Stuy.

Tegen de geringe vergoeding van f5,- is er gelegenheid tussen de middag de lunch te gebruiken.

Bij opgave aan onderstaand adres volgt vanzelf toezending van een programma.

De plaats: Aula Scholengemeenschap „De Hoeksteen”, Weth. Beverstr. 165, Enschede. De tijd: 10.15 tot ± 15.30 uur.

Namens de commissie van voorbereiding: P. Schulenberg, Boskamphoek 97, 7546 DR Enschede.

Zending op Soemba

Op 18 juni schreef ik, dat in de vakantieperiode de bijna ingelopen achterstand wel weer groter zou worden, en dat is erger uitgekomen dan ik dacht!

Op 1 september zou er vanaf 1 januari moeten zijn ontvangen ca. f61.665,-. Dat was f52.253,05, dus ruim f9.400,- achter op de begroting. Tussen 18 juni en 1 september op de

giro ontvangen, inclusief bijdragen, die nog op de 'verkeerde' rekening van S.O.S. binnenkwamen:

Kerken: Assen, Nunspeet, Voorthuizen, Zoetermeer, Doorn, Hoozeveer, Rijsbergen, Dalfsen, Wieringermeer, Neede, Culemborg, Hengelo, Den Helder, Sliedrecht, Utrecht, Aalsmeer, Markenese, Langerak, Amsterdam-C, Zwartsluis, Amersfoort, Haarlem; sommige van deze kerken zelfs drie maal!

Part.: MJB, AV, AS, B-T, DC, GJvdV, ABvW, WMA, NPC, JB, RvdL, PtH, JB, vA, MAVH, JHS, AV, AS, DC, JHB, ABvW, RvdL, PtH, AV, AS, DHWD, FV, JMV, ABvW, DC, RvdL, LCvdB, PtH, FV, GvZ, MJB.

Vanaf 1 januari-1 september ontvangen van Kerken f37.421,65 van particulieren f14.831,40.

J. H. Bosman
Penningm. Zending op Soemba, Rdr. van Montfoortlaan 12, 2391 BZ Hazerswoude Dorp - Giro 1687238.

Uitnodiging

Zaterdag 14 november a.s. zal er een thema-avond zijn voor de jeugd(verenigingen). Ds Reitsma, zendeling in Zuid-Afrika, zal spreken over het werk op het zendingveld.

Je bent van harte welkom.

De avond begint om 19.30 uur. Plaats: Bethelkerk, Groningerstraat 18, Assen.

Inlichtingen bij Isabella Bolt, tel. 050-125915.

Jeugdvereniging Groningen-Haren

Centrale Diakonale conferentie 1987 van de Nederlands Gereformeerde Kerken

„Troosten in verdriet”

is het thema dat op deze conferentie aan de orde gesteld zal worden.

Ds C. van Leeuwen uit Bilthoven zal dit onderwerp inleiden, waarna samen met een forum de bespreking gehouden kan worden door de aanwezigen. In dit forum zullen naast ds van Leeuwen zitting nemen:

- Drs A. H. Bergsma, huisarts te Kampen

- Mw. A. Kaldewey-Jansen, maatschappelijke werkster bij de Stichting voor Jeugdzorg en Maatschappelijk Werk.

- Mw. H. de Rijk, cursusleidster bij eerder genoemde stichting

- Ds J. A. de Vries, voorzitter van de stichting

- Dhr C. Huizinga, voorzitter van het Centraal Diakonaal Comité
Het middagdeel van de vergadering zal verzorgd worden door de Stichting voor Jeugdzorg en Maatschappelijk Werk, waarbij gesproken zal worden door:

- Drs H. G. van Riessen, klinisch psycholoog

- Ds J. A. de Vries, voorzitter
- Dhr. K. van der Tooren, penningmeester.

De conferentie zal zaterdag 7 november a.s. worden gehouden in het gebouw van de Ned. Geref. Kerk, Broederweg 32 Kampen. Na ontvangst met koffie (vanaf ±9.30 uur) zal dhr. C. Huizinga om 10.00 uur de conferentie openen.

Het Centraal Diakonaal Comité verzoekt u per deelnemer f15,00 over te maken op postgiro 2827366 t.n.v. penningmeester Centraal Diakonaal Comité te Arnhem. Wellicht ten overvloede, voor de lunch en de koffie wordt gezorgd.

Tevens wordt u door de organiserende diakonie verzocht om zo mogelijk vóór 24 oktober a.s. aan de diakonie van de Ned. Geref. Kerken, p/a dhr. G. Speijer, Boelestraat 15, 8266 DH Kampen kenbaar te maken met hoeveel personen u aan deze conferentie denkt deel te nemen. Dit in verband met de te treffen voorbereidingen.

Een school voor je leven!

Zoek je voor jezelf een plaats in Gods Koninkrijk?

Trekt evangelisatie je? Of jeugdwerk?

Hoop je binnen afzienbare tijd in de zending te gaan werken?

Wil je dienstbaar zijn in christelijk

Groepsleidster op Effatha zoekt

ZELFSTANDIGE WOONRUIMTE

in Voorburg of omg.

Tel. 05202-23752,
b.g.g. 038-217385.

WIE KAN DE ADMINISTRATIE HELPEN AAN DE VOLGENDE NUMMERS VAN OPBOUW?

9e jaargang nr. 9, 19 en 37
15e jaargang nr. 1
27e jaargang nr. 39
31e jaargang nr. 22

Bij voorbaat hartelijk dank.

Wij zoeken voor een cliënte, vlotte verschijning (66 jr.) met veelzijdige belangstelling, **EEN MAN**. Liefst lang, met eveneens een brede belangstelling. Goede omgangsvormen worden zeer op prijs gesteld. Mevrouw is verontrust lid van de Gereformeerde kerk maar wil graag Nederlands Gereformeerd worden. Zij is weduwe zonder kinderen.

Indien u zich in het bovenstaande herkent en niet ouder bent dan 70 jr. kunt u geheel vrijblijvend contact opnemen met: Stichting Reformatorisch Huwelijksbemiddeling, Postbus 341, 8260 AH Kampen, tel. 05202-13999.

ke hulpverlening of gezondheidszorg?

Zorg dan voor een stevige ondergrond. Op de R.B.S. hebben we een cursus van een jaar. Gericht op je persoonlijke deelname als christen in kerk en samenleving. Pittig en tegelijk heel praktisch.

Daarnaast is er een driejarige opleiding voor mensen die verder willen. Die full-time willen wer-

ken in dienst van het evangelie. B.v. in zending, pastoraat, onderwijs, jeugdwerk...

Op vrijdagavond 20 november is er een introductieavond. (aankomst 19.30 uur).

Je bent van harte uitgenodigd! Geef je wel even op: Reformatorische Bijbelschool, Krakelingweg 10, 3707 HV Zeist, tel. 03404-24166.

Tot ziens!

ONRECHT

AL 25 JAAR

De Papoea vraagt uw aandacht.

Nieuw Guinea, een bijna vergeten naam. De Papoea, herinnert u zich hem nog?

Nieuw Guinea, eens onderdeel van het Koninkrijk der Nederlanden. Nu een bezette kolonie van Indonesië.

Papoea's waren onze vrienden en bleven dat. Daarom moet het onrecht van 25 jaar geleden opnieuw onder de (internationale) aandacht worden gebracht.

Vandaar deze advertentie. Voor de Papoea, onderdrukt en ontheemd. Klein gehouden en vertrappt. In ieder geval zonder eigen identiteit en nationaliteit.

De Stichting Hulp aan Papoea's in Nood zet zich in voor deze vergeten bevolkingsgroep. Dat kan met uw hulp. In directe zin door geld te geven. Steun voor materiële hulp en aandacht voor hun zaak.

Daarom, na 25 jaar deze actie. Een Manifestatie in Den Haag, opnieuw een Zwartboek en een Lesbrieft voor de scholen.

- 1962 - Belooft: het recht op zelfbeschikking 25 jaar geleden
1969 - Volks(ver)raadpleging Dé desillusie
1987 - Wat was en wat is Een vergeten historie?

DOE ER WAT AAN:

HOE?

* Door vandaag de bon in te vullen en op 31 oktober in Den Haag te zijn. Gebouw Amicitia, Westeinde, 14.00 uur. Nationale manifestatie en aanbieding petitie.

* Door ons ook financieel te steunen.

Stuur mij toe:

..... stuks folders

..... stuks posters

..... stuks lesbrieft à 5 gulden

..... stuks zwartboek à 6 gulden

Naam:

Adres:

Papoea-fonds
Postgiro 243000
Arnhemseweg 72
6711 HG Ede
Bank: Rabo-Ede
Rek.nr. 44 40 72 470

Secretariaat:
Van Randwijcklaan 104
3815 MT Amersfoort
Telefoon 033 - 728690

Stichting Hulp aan Papoea's in Nood